

Katariina Mäki, 2010

James Serpell Suomessa: Oikein rakennettu kyselytutkimus antaa käyttökelpoista tietoa koirien käyttäytymisestä

Pennsylvanian yliopistossa Yhdysvalloissa on jo 15 vuoden ajan tehty tutkimusta koirien käyttäytymisestä ja käytösongelmista. Yliopiston tietokantaan on kertynyt tiedot yli 12.000 lemmikkikoiran ja 10.000 opas- tai avustajakoiran luonneominaisuuksista. Tähän aineistoon pohjautuvista tutkimuksista kuultiin professori James Serpellin kertomana Kokonaisvaltaisen koiranjalostuksen tuki - HETI ry:n toukokuussa järjestämässä seminaarissa.

Koiralla ja ihmisellä on symbioosisuhde

James Serpell on aktiivinen koirien evoluution ja käyttäytymisen tutkija, joka toimii Pennsylvanian yliopistossa etiikan ja eläinten hyvinvoinnin professorina. Hän on väitellyt papukaijoiden käyttäytymisestä ja tutkii työryhmänsä kanssa paraikaa myös kissojen käyttäytymistä.

Seminaari alkoi pohdinnalla koiran ja ihmisen suhteesta sekä sen vaikutuksesta koiran evoluutioon. Koiran ja ihmisen yhteiselo on symbioottista: kumpikin hyötyy toisesta. Koira tekee meille työtä tai toimii kumppanina ja seuralaisena; me ruokimme sen ja huolehdimme siitä myös muilla tavoin. Aikojen kuluessa tämä symbioosisuhde on muokannut koiraa ja jalostanut erilaisia rotuja eri käyttötarkoituksiin.

Meillä on kuitenkin myös paljon ongelmia koiriemme kanssa, ja koirilla ongelmia meidän kanssamme. Koirien käyttäytymisestä tehdäänkin nykyisin maailmalla paljon tutkimusta, onhan kyseessä myös yhteiskunnallisesti mittava asia (Taulukko 1).

Taulukko 1. Syitä koirien käyttäytymistutkimukselle

- Kansanterveys: 800.000 koiranpuremaa vaatii Yhdysvalloissa vuosittain lääkärin hoitoa
- Koirien hyvinvointi: käytösongelmat ovat suurin syy koirien kaltoinkohtelulle, hylkäämiselle tai uuden kodin tarpeelle; 40-50 % löytökoirista on kodittomia käytösongelmien vuoksi
- Käytösongelmat ovat suurin syy työkoirien karsiutumiseen koulutuksesta tai jalostuksesta
- Käyttäytymiseen liittyvä neuvonta: ihmisen ja hänen koiransa suhdetta voidaan parantaa, kun käytösongelmat pystytään tunnistamaan ja hoitamaan

Koirien käyttäytymisen luotettava mittaaminen hankalaa

Ennen tutkimustulosten läpikäymistä Serpell kertoi miten ja mitä tietoa Pennsylvanian yliopiston tietokantaan on kerätty ja mitä ongelmia tiedon keräämisessä yleensä on.

Jonkin ominaisuuden systemaattinen parantaminen vaatii, että ominaisuutta voidaan mitata. Koirien käyttäytymisen mittaamiseen ei ole olemassa standardoitua, laajasti hyväksyttyä ja käytettyä menetelmää. Myöskään yhteistä kieltä käytösongelmien kuvaamiseen ja luokitteluun ei ole olemassa, joten emme tiedä mitä mitata ja miten. Ja jos mittaus-tapoja onkin olemassa, niin useimpien niistä luotettavuutta ei tiedetä.

Oman ongelmansa lemmikkikoirien käyttäytymisen tutkimiseen tuo, että lähes jokainen koira elää erilaisessa ympäristössä, jossa koiran seuraaminen pitkällä aikavälillä on hankalaa kaikille muille paitsi sen omistajalle. Luonnetestaukset kertovat koiran käyttäytymisestä hyvin lyhyen ajanjakson aikana, ja jos koiralla jostain syystä sattuu testattaessa olemaan huono päivä, ei sen tulos välttämättä kaikilta osin kuvaa sen normaalia käyttäytymistä. Koiranomistaja sen sijaan viettää koiransa kanssa monta tuntia päivässä ja pystyy havainnoimaan mitä se tyypillisesti tekee ja miten reagoi erilaisiin asioihin. Jos näistä havainnoista saataisiin oikeita kysymyksiä kysymällä käyttökelpoista, mitattavissa olevaa ja luotettavaa tietoa, kysely olisi hyvin käyttökelpoinen moneen tarkoitukseen.

Kyselytutkimusten etuna on myös, että niiden avulla voidaan kerätä helposti tietoa suuresta koiramäärästä. Luonnetesteillä ja koiria tarkkailemalla kerätty tieto on hyvin aikaavievää ja vaatii toimihenkilöitä ja muita resursseja, joita taas kysely ei vaadi.

Oikein rakennetut kyselytutkimukset käyttökelpoisia käyttäytymisen mittareita

Pennsylvanian yliopisto kerää koirien käyttäytymisestä tietoa internetkyselyn (Canine Behavioral Assessment & Research Questionnaire, C-BARQ) avulla. Kysely on kenen tahansa koiranomistajan täytettävissä internetissä (www.cbarq.org), lisäksi se on rutiinikäytössä opaskoiraorganisaatioissa ja joillakin löytökoiratarhoilla. Jälkimmäisten käyttöön kyselystä on muokattu lyhennetty versio. Kehittelyssä on hyödynnetty ihmisten persoonallisuudesta sekä ulkopuolisten käytöskonsulttien ja asiantuntijoiden apua. Vastaava kysely on kehitteillä myös kissojen käyttäytymisen mittaamiseen.

Kysely koostuu 101 kysymyksestä, jotka kuvailevat koirien tyypillisiä reagoititapoja yleisiin tilanteisiin ja ympäristö-ärsykkeisiin. Kysymykset koskevat pääosin sosiaalisuutta, kouluttamista ja tottelevaisuutta, aggressiivisuutta, pelkoa ja ahdistusta, yksinoloon liittyviä ongelmia, kiihtymystä, kiintymystä sekä huomiohakuisuutta. Vastausten skaala on nollasta neljään. Esimerkiksi aggressiokysymyksissä nolla merkitsee, ettei koira osoita aggressiivista käyttäytymistä kysymyksen kuvailemassa tilanteessa. Numero neljän kohdalla aggressiivisuus on vakavaa: koira näykkii, puree tai yrittää purra.

Kyselyn toimivuus on testattu opaskoirakoulujen ja löytökoiratarhojen aineistoista muun muassa selvittämällä onko eri vastaajien samasta koirasta antama tieto samanlaista, kuinka pysyviä samaa koiraa koskevat tulokset ovat, ovatko tulokset yhteneväisiä samaa asiaa kuvaavien muiden mittausten kanssa, ja kuinka hyvin tulokset ennustavat koiralla eri tilanteissa havaittua käyttäytymistä. Testausvaiheessa aineistolle on tehty faktorianalyysi, jossa on yhdistetty samaa asiaa kuvaavia kyselylomakkeen kohtia (Taulukko 2). Koiran ominaisuuksista saadaan näin tietoa monelta eri kantilta, jolloin yksittäisen ominaisuuden arviointi on luotettavampaa.

Esimerkkinä eräästä testauksesta Serpell kertoi tutkimuksesta, jossa verrattiin 200:sta ongelmakoiraista täytetyn kyselyn tuloksia muuhun tietoon, jota koirista oli saatu. Kyselyn täyttivät omistajat, jotka olivat hakeneet ammatitapua koiransa käytösongelmiin, ja muu tieto saatiin kyseisiä koiria tutkineilta käyttäytymisasiantuntijoilta, jotka taas eivät tieneet koirista täytettyjen kyselylomakkeiden vastauksia. Jos käyttäytymisasiantuntija toteaa koiralla olevan esimerkiksi dominanssiagressiota, tulisi aggressiivisuutta näkyä myös kyselytuloksissa. Lukuunottamatta kosketusherkkyyttä, kysely osoittautui luotettavaksi ja käyttökelpoiseksi. Sen on myös todettu toimivan samalla tavalla eri puolilla maailmaa, kun sitä on käytetty esimerkiksi Taiwanissa, Kiinassa ja Ruotsissa.

Kyselyn täyttäminen kestää 10-15 minuuttia. Pet Owners -linkin painaminen vie rekisteröitymisivulle, minkä jälkeen pääsee lisäämään tietokantaan uutta koiraa. Kun kysely on täytetty, järjestelmä antaa koirakohtaiset tulokset kustakin faktorista sekä tiedon kuinka paljon koiran tulokset poikkeavat muiden saman rodun yksilöiden sekä kaikkien tietokannan koirien tuloksista.

Taulukko 2. C-BARQ-kyselyn faktorit

Faktori	Kuvaus
Vieraisiin ihmisiin kohdistuva aggressio (10 kysymystä)	Koira uhkailee tai käyttäytyy aggressiivisesti koiraan, sen omistajaa tai kotia lähestyvää tai koiran tai omistajan henkilökohtaiseen tilaan tulevaa vierasta ihmistä kohtaan
Omistajaan kohdistuva aggressio (8 kysymystä)	Koira uhkailee tai käyttäytyy aggressiivisesti omistajaa tai muita perheenjäseniä kohtaan jos sitä haastaa, käsittelee kovakouraisesti, tuijottaa, astuu sen yli tai kun sillä on ruokaa tai leluja
Koiriin kohdistuva pelko tai aggressio (8 kysymystä)	Koira käyttäytyy pelokkaasti tai aggressiivisesti vieraan koiran tullessa kohti
Vieraasiin ihmisiin kohdistuva pelko (4 kysymystä)	Koira käyttäytyy pelokkaasti vieraan ihmisen tullessa kohti
Pelko, joka ei liity sosiaalisiin tilanteisiin (6 kysymystä)	Koira käyttäytyy pelokkaasti kovia tai äkillisiä ääniä, liikennettä, vieraita esineitä tai tilanteita kohtaan
Kosketusherkkyys (3 kysymystä)	Koira reagoi pelokkaasti mahdollisesti kipua tuottavaan tai päällekyvään käsittelyyn (kylvettäminen, harjaus, kynsien leikkaus, eläinlääkärin tutkimus)
Koiran käyttäytyminen sen ollessa yksin (8 kysymystä)	Koira äänтелеe ja/tai tuhoaa paikkoja ollessaan erossa omistajasta, lisäksi koirassa nähdään merkkejä ahdistuksesta (levottomuus, ruokahalun katoaminen, tärinä, ylenmääräinen kuolaaminen)

Kiintymys ja huomiohakuisuus (6 kysymystä)	Koira pysyy omistajan tai muun perheenjäsenen välittömässä läheisyydessä, hakee kiintymyksenosoitusta ja huomiota, ja ärsyyntyy kun omistaja kiinnittää huomionsa kolmanteen osapuoleen
Koulutettavuus (8 kysymystä)	Koira on halukas seuraamaan ja huomioimaan omistajaansa, tottelee yksinkertaisia käskyjä, oppii helposti, hakee sille heitettyjä esineitä, reagoi positiivisesti korjaamiseen, ei välitä häiritsevistä ärsykkeistä
Takaa-ajo (4 kysymystä)	Koira ajaa takaa kissoja, lintuja, oravia ja muita pikkueläimiä, jos saa siihen mahdollisuuden
Kiihtyneisyys (6 kysymystä)	Koira reagoi voimakkaasti mahdollisesti jännittäviin tai kiihottaviin tapahtumiin, kuten kävelylle tai matkalle lähtöön, ovikelloon, vieraiden saapumiseen ja omistajan kotiinpaluuseen
Energia (2 kysymystä)	Koira on energinen, leikkisä, aina valmiina
Aggressio saman talouden muita koiria kohtaan (4 kysymystä)	Koira käyttäytyy uhkaavasti tai aggressiivisesti tuttuja, saman talouden muita koiria kohtaan

Mitkä rodut purevat?

Serpell kertoi tutkimuksesta, jossa C-BARQ -tietokannan aineistosta selvitettiin eroja koirarotujen aggressiivisessa käyttäytymisessä. Aggressiota kuvaillaan käyttäytymisenä, jonka tarkoituksena on pelotella tai vahingoittaa muita joko itsepuolustustarkoituksessa tai kilpaillessa resursseista, kuten ruuasta, parittelukumppaneista, reviiristä, pesimispaikoista tai sosiaalisesta statuksesta.

Koirilla aggressiivinen käyttäytyminen ilmenee tyypillisesti haukkumisena, murinana, niskavillojen kohottamisena, hampaiden paljastamisena ja puremisena. Saalistuskäyttäytymistä ei etologiassa vallitsevan yleisen käsityksen mukaan kuitenkaan lueta aggressioksi, vaikka se sisältääkin edellä lueteltuja asioita.

Eroja koirarotujen aggressiivisessa käyttäytymisessä on perinteisesti tutkittu purematilastoista, koirien käytösklinikoiden tai käytöskonsulttien asiakasaineistoista, luonnetestiaineistoista tai eläinlääkärien ja koirankouluttajien kokemusten perusteella. Näissä kaikissa on kuitenkin omat ongelmansa.

Useimmat puremistapaukset jäävät raportoimatta, jos ne eivät ole vaatineet lääkärin hoitoa. Hoitoa taas vaativat useammin isojen koirien puremat kuin pienten. Rodun koko vaikuttaa tästä syystä myös käytösklinikoiden asiakas-kuntaan: asiakkaina valikoituu suuremmalla todennäköisyydellä isokokoisia ja voimakkaita koiria.

Luonnetesteissä taas on vaikea simuloida puremiseen johtavia tilanteita. Tutkimusten mukaan yli viidennes arkipäivän tilanteissa joskus pureesta koirasta läpäisee tietyn aggressiota mittaavan testin moitteetta.

Myös rodun yleisyys vaikuttaa tilastoihin. Usein koiran rotua ei edes saada selvitettyä. Eläinlääkärien ja koirankouluttajien kokemuksiin ja mielikuviin rotujen aggressiivisuuseroista vaikuttaa rodun yleisyyden lisäksi myös sen maine.

Duffyn, Hsun ja Serpellin tutkimuksessa olivat mukana koirat, joiden aggressiiviselle käyttäytymiselle omistajat olivat joidenkin kysymysten kohdalla antaneet numeron 4 (näykkii, puree tai yrittää purra). Tutkijat totesivat, että jotkut rodut todella ovat aggressiivisempia kuin muut, mutta eivät välttämättä ne, joilta sitä odotetaan. Lisäksi yleistyksiä on tehtävä varovasti, koska yksilöerot rotujen sisällä ovat todella suuria.

Tutkimuksen perusteella jotkut rodut ovat suhteellisen aggressiivisia missä tahansa tilanteessa, toiset vain tietyissä tilanteissa. Joissakin roduissa (pienet rodut) aggressiivinen käytös on yhteydessä pelkoon, kun taas toisissa (vahtikoirarodut) pelkoa ei ole. Tieto tällaisista eroista on hyvin tärkeää, kun koiran aggressiivista käyttäytymistä lähdetään hoitamaan.

Joissain roduissa, kuten chihuahua ja mäyräkoira, koirat ovat keskimääräistä aggressiivisempia sekä ihmisiä että toisia koiria kohtaan, kun taas muissa keskimääräistä aggressiivisemmissä roduissa aggressiivisuus kohdistuu toisia koiria kohtaan. Toisiin koiriin kohdistuva on yleisin aggression muoto, omistajia kohtaan osoitettu aggressiivisuus taas on suhteellisen harvinaista. Vieraita koiria purevat herkimmin akita (aineistossa ei eritelty akitaa ja amerikanakitaa), australiankarjakoira, jackrussellinterrieri ja pitbull.

Vieraita ihmisiä purevat herkimmin australiankarjakoira, chihuahua ja mäyräkoira. Näiden rotujen keskimääräiset aggressiivisuuspisteet ovat vähintään kaksinkertaisia kaikkien rotujen keskiarvoon verrattuna. Omistajiaan purevat herkimmin beagle, chihuahua, amerikancockeri ja mäyräkoira.

Vaikka pienikokoiset rodut ovat taipuvaisempia aggressiivisuuteen kuin suurikokoiset, koiranpuurempien riski kansanterveydelle koostuu sekä rotukohtaisesta aggressiivisuudesta että rodun fyysisestä koosta ja voimasta.

Eroako sekarotuisten koirien käyttäytyminen rotukoirien käyttäytymisestä?

Yleisön joukosta kysyttiin, onko aineistosta selvitetty sekarotuisten ja puhtasrotuisten koirien käyttäytymiseroja. Vastaus oli ei, koska sekarotuisiin mahtuu niin monia eri rotuyhdistelmiä, että niiden joukko sisältää joka tapauksessa kaiken sen kirjon, mitä yksittäisten rotujen välillä on. Opaskoirilla on kuitenkin ensimmäisen polven labradori-kultainennoutaja -risteytyksissä todettu aggressiivisuuspisteiden olevan korkeampia kuin kummankaan lähtörodun. Serpell arveli tämän johtuvan heteroosista. Heteroosi perustuu heterotsygoottisten geeniparien osuuden kasvuun ja väistyvien alleelien peittymiseen fenotyypeissä, ja siksi sitä esiintyy tyypillisesti ominaisuuksissa, joissa on dominansivaikutuksia eli joita säätelevissä geenipareissa yksi alleeli on vallitseva ja toinen peittyvä. Heteroosia ei juurikaan esiinny monen geenin säätelemissä ominaisuuksissa, joissa suurin osa geenivaikutuksista on additiivisia (määrällisiä) eli ominaisuutta lisääviä tai vähentäviä.

Arkuuden suhteen ensimmäisen polven opaskoiraristeytykset olivat vanhempaisrotujen keskiarvoa. Tämän ominaisuuden kohdalla geenivaikutukset näyttäsivät viittaavan monen geenin säätelemään ominaisuuteen tai välimuotoiseen periytymiseen.

Myös kastroinnin ja steriloinnin vaikutusta käyttäytymiseen selvitetty

C-BARQ -tietokannasta on tutkittu myös kastroinnin ja steriloinnin vaikutusta koirien käyttäytymiseen. On olemassa käsityksiä, joiden mukaan sterilioimattomilla koirilla on enemmän käytösongelmia, ja sterilioimattomat nartut ovat aggressiivisempia kuin steriloidut. Tutkimustulosten mukaan steriloidut nartut ovat kuitenkin pelokkaampia ja arempia kosketukselle. Sekä nartut että urokset ovat steriloituina aggressiivisempia ihmisiä ja muita koiria kohtaan. Steriloituilla koirilla esiintyy myös jatkuvaa haukkumista enemmän kuin sterilioimattomilla. Toisaalta myös rotu- ja sukupuolieroja on: esimerkiksi sterilioimattomilla dobermanninartuilla esiintyy muista roduista poiketen enemmän aggressiivisuutta kuin steriloiduilla.

Käyttäytymisongelmat suurin syy koiran hylkäämiselle

Koirien käyttäytymisongelmat ovat usein letaaleja. Ne ovat suurin syy koiran hylkäämiselle tai luovuttamiselle uuteen kotiin. Yhdysvalloissa ja Euroopassa useimmat löytökoirat loppujen lopuksi lopetetaan. Löytökoirahoitoloiden on jatkuvasti arvioitava mitkä koirat soveltuvat käyttäytymisensä ja muiden piirteidensä puolesta sijoitettaviksi uuteen kotiin. Koiratarhoissa käytetään sekalaisia arviointikeinoja, joiden käyttökelpoisuutta ei ole tutkittu, ja jotka eivät ehkä ole kovin luotettavia. Monesti myös ajatellaan, ettei koiraa luovuttamassa olevan omistajan kuvaus koirastaan ole aina luotettava.

C-BARQ -kyselyn soveltuvuutta löytökoirien luonteen arviointiin selvitettiin kahdessa tutkimuksessa. Kahdesta löytökoiratarhasta kerätyn aineiston perusteella saatiin alustavaa tietoa siitä, että tarhoihin luovutetuilla koirilla näyttäisi olevan enemmän ja vakavampia käyttäytymisongelmia kuin tyypillisillä lemmikkikoirilla. Vastoin odotuksia omistajat olivat kyselyä täyttäessään yllättävän rehellisiä koirien käytösongelmien suhteen.

Varsinaisessa tutkimuksessa oli mukana kolme löytökoiratarhaa ja yhteensä 443 pois annettavaa sekä 43 uuteen kotiin adoptoitavaa koiraa. Koirat poisluovuttavien ihmisten vastaukset jaettiin kolmeen ryhmään sen perusteella, mitä heille oli kerrottu heidän antamiensa tietojen käsittelystä: (1) tietoa voidaan antaa löytökoiratarhan työntekijöille, (2) tietoa ei anneta vaan se on luottamuksellista, ja (3) kontrolliryhmä, jossa ei annettu ennakkotietoa tietojen käytöstä ja luovuttamisesta. Ryhmien välillä ei ollut systemaattisia eroja siinä mitä he kertoivat koiristaan.

Kun koiria pois luovuttavilta kysyttiin koiran ominaisuuksista suullisesti, useimmat heistä kertoivat koirillaan olevan vain vähäisiä käytösongelmia. Ongelmia oli jopa vähemmän kuin lemmikkikoirilla tyypillisesti. C-BARQ -kyselyn perusteella samoilla koirilla oli kuitenkin kautta linjan lemmikkikoiria huonommat käytöspisteet. Mistä ero johtuu? Eivätkö omistajat tunnista koiriensa käytöstä epänormaaliksi?

Seuraavaksi kyselyn tuloksia verrattiin löytökoiratarhan omiin luonnetestaustuloksiin. Samalla selvitettiin, vähenevätkö poisluovutettavien koirien ongelmat uudessa kodissa. Uutta omistajaa pyydettiin täyttämään koirasta kysely 1-2 kuukauden kuluessa koiran muutosta uuteen kotiin, ja tuloksia verrattiin poisluovuttavan omistajan täyttämän kyselyn tuloksiin.

Koirat, jotka löytötarhan testien mukaan olivat aggressiivisia, saivat myös kyselyssä korkeita aggressiivisuuspisteitä. Uuteen kotiin luovutetut koirat saivat tarhalle saapuessaan parempia luonnepisteitä kuin koirat, jotka lopetettiin. Tarhojen henkilökunta ei ollut päätöksiä tehdessä tietoinen koiran saamista kyselypisteistä. Useimmat uuteen kotiin luovutetut koirat paransivat luonnepisteitään uudessa kodissa: niiden aggressio- ja pelkopisteet laskivat. Tämä johtui todennäköisesti siitä, että koirien elinympäristö ja käsittely olivat uudessa kodissa parempia kuin vanhassa.

Yhteistyötä opaskoirakoulujen kanssa

Seuraavaksi Serpell kävi läpi opaskoirista kertynyttä aineistoa. Pennsylvanian yliopisto on jo 12 vuoden ajan tehnyt tiivistä yhteistyötä yhdysvaltalaisen opaskoirakoulujen kanssa.

Vain noin kolmasosa opaskoirista läpäisee koulutuksen; suurimmat karsinnan syyt liittyvät käyttäytymiseen. Työkoiraorganisaatioille olisi edullista pystyä tunnistamaan tulevaa onnistunutta uraa ennustava ideaalinen käyttäytymisen mahdollisimman varhain. Myös käytösongelmat pitäisi tunnistaa jo niiden kehitysvaiheessa, jotta niihin voitaisiin puuttua ja ne kyettäisiin estämään.

Opaskoirat luovutetaan hoitokoteihin 7-9 viikon iässä, ja ne palaavat koulutukseen 12-18 kuukauden iässä. Valmistuessaan ne ovat 15-24 kuukauden ikäisiä. Hoitokodit täyttävät kustakin koirasta C-BARQ -kyselyn koiran ollessa 6-12 kuukauden ikäinen. Kyselyn luonnepisteiden perusteella voidaan jossain määrin ennustaa mitkä koirat läpäisevät koulutuksen (Taulukko 3).

Taulukko 3. Ominaisuudet, joita koulutuksen läpäisseillä koirilla on vähemmän kuin koulutuksen aikana työkäytöstä karsituilla koirilla

- Vieraisiin ihmisiin kohdistuva aggressio
- Vieraisiin ihmisiin kohdistuva pelko
- Huomiohakuisuus
- Pelko, joka ei liity sosiaalisiin tilanteisiin
- Kiihtyneisyys
- Energia
- Ylenpalttinen haukkuminen
- Vetäminen hihnassa
- Karkailu

*Monista muista työkoiratyypeistä poiketen opaskoirilla on tyypillisesti matala energiataso, koska niiden on oltava hyvin rauhallisia, niiden työ on melko tylsää ja yksitoikkosta, ja hetkinä kun työtä ei tehdä, tulee koiran olla rauhassa ja levätä.

Opaskoirille tehdään soveltuvuustesti niiden palatessa 12-18 kuukauden iässä hoitokodista koululle. Testissä testataan koiran reaktioita käsittelyyn, tuntemattoman koiran ohittamiseen, nopeaa vauhtia pakenevaan "saaliiseen", pudotessaan koiran pelästättävään isoon esineeseen (sanomalehtisilpulla täytetty jättesäkki), äkkinäiseen kovaan ääneen, sekä uhkaavaan, pelottavan näköiseen ihmiseen.

C-BARQ -kyselyä on käytetty soveltuvuustestien ja -kriteerien validointiin. Myös Ruotsissa ja Suomessa käytössä oleva MH-luonnekuvaus on validoitu C-BARQ:n avulla. Validoinnissa on selvitetty kuinka hyvin testin koirakohtaiset tulokset vastaavat samasta koirasta täytetyn C-BARQ -kyselyn tuloksia (Taulukko 4).

Taulukko 4. Opaskoirakoulujen soveltuvuustestin vertailu C-BARQ -kyselyn pisteisiin (438 koiraa)

Soveltuvuustesti	C-BARQ
Ei uskalla tutkia mikä putoava esine on	Korkeat pelkopisteet ei-sosiaalisissa tilanteissa
Reagoi voimakkaasti äkkinäiseen kovaan ääneen	Korkeat pelkopisteet ei-sosiaalisissa tilanteissa
Ei halua lähestyä "uhkaavaa vierasta", vaikka tämä riisuu naamarin ja kyykistyy	Korkeat "vieraisiin ihmisiin kohdistuva pelko" -pisteet
Haukkuu ja nostaa niskakarvoja "uhkaava vieras" -testin aikana	Korkeat "vieraisiin ihmisiin kohdistuva aggressio" -pisteet

Opaskoirakoulujen aineistoista on tutkittu myös, kuinka hyvin niiden oma soveltuvuudesta ennustaa mitkä koirat läpäisevät koulutuksen. Tällöin verrattiin koulutusohjelmasta suoriutuneita koiria (198 kpl) niihin koiriin, joiden koulutus keskeytettiin käyttäytymisen takia (460 kpl). Hylkäämiset eivät tapahtuneet soveltuvuustestin perusteella. Koulutuksen loppuun suorittaneilla koirilla oli paremmat pisteet käsittelystä, vieraan koiran ohittamisesta, pakenevasta saaliista ja uhkaavasta vieraasta. Lisäksi koirat, joilla oli miedommat ensireaktiot tai jotka eivät reagoineet mitenkään puutoavaan esineeseen ja äkilliseen kovaan ääneen menestyivät koulutuksessa paremmin kuin koirat, joiden reaktiot olivat voimakkaat.

Koirille jalostettu inhimillisiä piirteitä

Lopuksi Serpell kävi läpi koiran kesyyntymistä ja evoluutiota. Hänen mukaansa koiran kesyyntymistä selittäisi parhaiten lemmikkiteoria, jossa ihminen metsästäessään olisi löytänyt sudenpentuja ja vienyt niitä asumuksiinsa, jossa naiset olisivat hoitaneet niitä. On olemassa antropologista todistusaineistoa, että ihminen on tuohon aikaan pitänyt lemmikkejä. Teoria, että susi olisi kesyyntynyt itsekseen pyöriessään ihmisasutusten ympärillä ruokaa etsien, ei Serpellin mielestä ole yhtä järkevä, koska on olemassa muitakin eläimiä, kuten rotta ja hiiri, joilla oli samanlainen suhde ihmiseen, eivätkä ne silti tuohon aikaan kesyyntyneet lemmikeiksi. Lemmikkiteoria ei tarvitse toista teoriaa ollakseen mahdollinen, mutta sen sijaan toinen teoria ei ole mahdollinen ilman lemmikkiteoriaa.

Kesykoira on kahden erillisen valintaprosessin tulosta: tiettyyn työhön sopivan rakenteen, ulkomuodon ja käyttäytymisen valinta sekä seurakoiraksi sopivan rakenteen, ulkomuodon ja käyttäytymisen valinta.

Koirille on jossain määrin jalostettu fyysisiä ja käyttäytymiseen liittyviä inhimillisiä piirteitä (antropomorfinen jalostus), jotka edesauttavat koiran ja ihmisen välisen lujan suhteen kehittymistä. Mitä leikkisämpi, luottavaisempi, kiintyneempi, innostuvampi, tottelevaisempi, aktiivisempi, ystävällisempi, älykkäämpi, hiljaisempi, siistimpi sekä vähemmän aggressiivinen koira on, sitä kiintyneempi omistaja on siihen. On jopa tutkittu, että koiran katse omistajaansa kohti lisää tämän oksitosiinieritystä. Oksitosiini on hoivakäyttäytymiseen liittyvä "kiintymyshormoni". Lisäksi, riippumatta muista tekijöistä kuten ihmissuhteista, koiranomistajat, joiden koirat käyttäytyvät heille sopivalla tavalla, ovat keskimäärin mieleltään terveempiä, kokevat enemmän hyvinvointia, vähemmän stressiä ja ahdistusta sekä harvempia fyysisiä sairausoireita.

Lemmikkinä pidettävät sudet ovat osoittautuneet neofobisiksi eli ne pelkäävät kaikkea uutta. Ne ovat arkoja vieraita kohtaan, pyrkivät jatkuvasti karkailemaan, ja niillä on vahva saalis- ja takaa-ajovietti sekä taipumus merkkailuun revii-riään. Ne tuhoavat paikkoja, varsinkin yksin jätettyinä. Ne ovat myös vaikeita kouluttaa. Ne eivät hauku, mutta ne ulkovat. Sukukypsinä ne ovat ennalta-arvaamattoman aggressiivisia. Sudet eivät siis ole ihanteellisia lemmikkejä.

Jos koiran evoluutio ihmisen kumppanina on suosinut sosiaalisilta taidoiltaan taitavaa koiraa, alkukantaisten "esisärotujen" luulisi olevan uudempia rotuja huonommin sopeutuneita sosiaaliseen rooliin ihmisen kanssa. Koiran esisien geenipooli käsittää suden sekä sitä geneettisesti lähimpänä olevat sharpein, shiban, chow chown, akitan, basenjin, siperianhuskyn, alaskanmalamuutin, afgaaninvinttikoiran ja salukin. Kaikki muut rodut on myöhemmin johdettu näistä. Verrattuna esimerkiksi kultaiseennoutajaan, näiden rotujen pitäisi siis olla susimaisempia. Oletus näyttäisi tutkimusten valossa tosiaan pitävän paikkansa (Taulukko 5).

Taulukko 5. Akita, alaskanmalamuutti, shiba ja siperianhusky vs. kultainennoutaja (aineistona C-BARQ -tietokanta)

- Pidättyväisempiä, kiintyvät heikommin
- Vaikeampia kouluttaa
- Vahvempi takaa-ajovietti
- Enemmän ulvomista
- Enemmän tuhoamista
- Enemmän merkkailua
- Enemmän pelokkuutta vieraita ihmisiä ja uusia tilanteita kohtaan
- Kestävät huonommin yksinoloa
- Vähemmän leikkisyyttä

Kaikki muutokset eivät ole olleet koiralle edullisia

Antropomorfinen valinta on tuottanut muutoksia sekä koiran fysiikkaan että sen käyttäytymiseen. Kaikki muutokset eivät ole olleet koiran hyvinvoinnin kannalta edullisia. Hyvinvointiongelmia aiheuttaa myös ihmisen halu inhimillistää koiria. Koiria voidaan pitää epäsopivissa ympäristöissä, jossa ne eivät saa tarpeeksi liikuntaa. Niille syötetään sopimattomia ravintoa. Niitä rangaistaan ja kannustetaan vääristä asioista ja väärään aikaan. Niille asetetaan epärealistisia odotuksia.

Joistakin roduista on tullut fyysisesti vammaisia. Niiden rakenne ei enää vastaa toiminnallisuuden tai työkäytön vaatimuksia. Jalostettaessa on valittu fyysisiä ominaisuuksia, jotka heikentävät koiran hyvinvointia. Lisäksi monet ominaisuudet - sekä näyttely- että käyttökoirilla - on vakiinnutettu rotuihin sukusiitoksella. Puhdasrotuisuuden vaaliminen on tuonut koirissamme esiin erilaisia perinnöllisiä ongelmia ja vikoja, jotka kasautuvat niukan jalostuspohjan ja suosittujen urosten laajan käytön seurauksena.

Koiramaailma alkaa onneksi vähitellen herätä tilanteeseen. Jopa Englannissa on meneillään paljon uudistuksia, jotka toivottavasti parantavat tulevien koirasukupolvien hyvinvointia. Jäämme toiveikkaina odottamaan: kukapa ei haluaisi parhaan ystävänsä elävän pitkän ja terveen, koiramaisen elämän?